

Żaklina Dworska

Uniwersytet Zielonogórski
ORCID: 0000-0002-7424-7618
z.dworska@inpa.uz.zgora.pl

NOWY WYMIAR STOSUNKÓW ROSYJSKO-IRAŃSKICH. WPŁYW POROZUMIENIA NA REGIONALNĄ RÓWNOWAGĘ SIŁ

STRESZCZENIE: Porozumienie o Kompleksowym Partnerstwie Strategicznym między Islamską Republiką Iranu a Federacją Rosyjską z 17 stycznia 2025 roku stanowi przedmiot niniejszej analizy, której celem jest ocena jego oddziaływania na regionalną równowagę sił. Dotychczasowe opracowania badawcze koncentrują się na analizie bilateralnych relacji opartych na opozycji wobec hegemonii zachodniej, co znajduje odzwierciedlenie we wcześniejszych traktatach i inicjatywach współpracy między Iranem a Rosją. Niniejszy tekst opiera się na jakościowej analizie treści, analizie dyskursu oraz studium przypadku, wykorzystując tekst Porozumienia, aktualne uwarunkowania geopolityczne oraz wypowiedzi decydentów politycznych. Wyniki badań wskazują, iż choć Porozumienie ma charakter symboliczny i demonstracyjny, to efektywnie wzmacnia integrację strategiczną obu państw, jednocześnie przeciwdziałając presji ze strony państw zachodnich oraz zwiększając odporność na sankcje międzynarodowe poprzez konsolidację interesów politycznych, gospodarczych oraz obronnych.

SŁOWA KLUCZOWE: Iran, Rosja, porozumienie strategiczne, geopolityka, sankcje międzynarodowe

Wstęp

Oficjalna narracja, oparta na zasadach sformułowanych przez Ruhollaha Chomeiniego, utrzymuje, że państwa spoza świata muzułmańskiego nie powinny wpływać na wewnętrzne sprawy społeczności muzułmańskich. W praktyce przekłada się to na stanowcze odrzucenie przez Iran wszelkiej zewnętrznej ingerencji w sprawy wewnętrzne państw muzułmańskich. Wszelkie angażowanie sił zagranicznych – przede wszystkim Stanów Zjednoczonych, które według apologetów Republiki Islamskiej stanowią istotną przeszkodę w formowaniu regionalnego systemu bezpieczeństwa – spotyka się ze stanowczym oporem, a nawet obecność militarna państw sojusznicznych, takich jak Rosja, wywołuje znaczące reakcje, często niechęci¹.

Ówczesny generał Qasem Soleimani opracował model hegemonicznego odstraszania w Azji Zachodniej, który równocześnie destabilizuje fundamenty amerykańskiego systemu hegemonicznego poprzez zaawansowaną strukturę i organizację ruchów oporu. Inicjatywa Soleimaniego, zarówno w trakcie jego aktywnej działalności, jak i po jego śmierci, efektywnie połączyła rywalizację między Iranem a Stanami Zjednoczonymi

¹ R. Czulda, *Iran's Resistance Front Policy in the Strategic Calculations of the Russian Federation*, „Eastern Review” 2023, nr 12(2), s. 3.

na obszarze Azji Zachodniej, prowadząc do względnego zwycięstwa osi oporu oraz hegemonicznej stabilizacji dyskursu rezystywności w regionie².

Jak wskazuje najwyższy przywódca Iranu – Ali Chamenei, państwo znajduje się w epicentrum strategicznej konfrontacji, z jednej strony reprezentowana jest Republika Islamska, natomiast z drugiej opozycję stanowi rozległy, potężny blok przeciwników, w skład którego wchodzi Stany Zjednoczone, Izrael oraz niektóre państwa arabskie. Irańska polityka, realizowana poprzez zdecydowane działania, obejmuje zarówno regionalną dyplomację, jak i rozwój programu nuklearnego, systemów balistycznych oraz umów bilateralnych³.

Celem artykułu jest politologiczna analiza założeń Porozumienia o Kompleksowym Partnerstwie Strategicznym między Islamską Republiką Iranu a Federacją Rosyjską zawartego 17 stycznia 2025 roku (*The Comprehensive Strategic Partnership Agreement between the Islamic Republic of Iran and the Russian Federation on January 17, 2025*). Badanie to ma na celu rozpoznanie mechanizmów determinujących współpracę strategiczną obu państw oraz ocenę jej implikacji dla regionalnej równowagi sił i dynamiki geopolitycznych przemian. Dopełnieniem wskazanych procesów analizy jest identyfikacja czynników kształtujących nowy układ sojuszniczy oraz długofalowych konsekwencji Porozumienia dla stabilności regionalnych stosunków sił. Dzięki zastosowaniu interdyscyplinarnych metod badawczych artykuł umożliwi przeprowadzenie wielowymiarowej analizy badanego zjawiska. Dobór metod badawczych został dostosowany do charakteru pracy, zakłada wykorzystanie jakościowej analizy treści, która umożliwi identyfikację głównych przesłanek Porozumienia, ocenę intencji politycznych stron oraz dostarczy informacji do analizy przemian i równowagi sił w regionie, zgodnie z przyjętymi metodologicznymi standardami w politologii. Analiza dyskursu umożliwi ukazanie przekazu politycznego kształtowanego przez Teheran oraz Moskwę poprzez wyodrębnienie mechanizmów i narzędzi komunikacji stosowanych przez decydentów. W rezultacie zostaną określone dominujące narracje dotyczące wspólnej polityki zagranicznej, bezpieczeństwa oraz ideologicznych konstrukcji wpływających na percepcję układu. Trzecia metoda, studium przypadku, pogłębi analizę unikatowych determinantów współpracy bilateralnej oraz analizę krytyczną mechanizmów współpracy i stosunków z państwami trzecimi w kontekście globalnych trendów sojuszniczych. Ponadto należy wskazać działania polityczne prowadzące do partnerstwa opartego na wspólnych wartościach strategicznych łączących oba państwa.

2 M. Rasouli, S. Shariati, *Shahid Soleimani and the design of the deterrence model of American hegemony*, „The Fundamental and Applied Studies of the Islamic World” 2022, nr 4(3), s. 49.

3 R. Czulda, *Iran's Resistance...*, s. 4.

Strategiczne zbliżenie Iranu i Rosji

Analiza geopolityczna potwierdza zasadność przyjętej strategii zgodnie z założeniem realizmu w stosunkach międzynarodowych, według którego państwa nieustannie dążą do maksymalizacji własnej siły. To zjawisko jest szczególnie widoczne na Bliskim Wschodzie, gdzie panujący klimat nieufności, antagonizmu oraz ciągłej rywalizacji determinuje regionalną dynamikę. W konsekwencji Iran wypracował system obronny, którego linia rozciąga się od wybrzeża Morza Śródziemnego aż do granic Izraela. Niemniej jednak obecne uwarunkowania wskazują na wyraźne ograniczenie zdolności manewrowych – mimo ciągłej obecności Frontu Oporu jego potencjał operacyjny uległ znaczącemu osłabieniu w porównaniu do roku 2024, co manifestuje się między innymi w redukcji zasobów materialnych i kadrowych zarówno Hamasu, jak i Hezbollahu⁴.

Można zatem założyć, iż podmioty te pozostają kluczowymi aktorami, lecz Iran nie może już opierać swojej strategii na założeniu ich bezwzględnej mobilności do wdrażania irańskich dyrektyw – co przedstawia postawa Hezbollahu, który, mimo bezpośrednich ataków izraelskich, powstrzymał się od zmasowanej retorsji z obawy przed dalszą eskalacją konfliktu. Bierna obserwacja upadku reżimu Baszszar al-Asad’a w Syrii – którego jeszcze niedawno Iran wspierał we współpracy z Rosją – stanowi istotny cios dla irańskiej strategii, zważywszy na strategiczne znaczenie Syrii w regionalnym układzie sił. W obliczu załamania koncepcji rozwoju energetyki na terytorium Syrii, stosunkowo ograniczonych chińskich inwestycji niezdolnych do odbudowy gospodarczej oraz narastających trudności ekonomicznych spowodowanych brakiem inwestycji i sankcjami międzynarodowymi Iran jest zmuszony do rewizji dalszych kierunków swoich działań⁵. W tym kontekście Traktat jawi się jako strategiczna inicjatywa mająca na celu pogłębienie współpracy z Rosją oraz wyraźne odcięcie od relacji z państwami zachodnimi.

Iran dysponuje wielowymiarowymi, złożonymi relacjami z licznymi państwami na arenie międzynarodowej, w tym z Rosją. Dzięki swojej wyraźnie antyzachodniej polityce i retoryce Iran szybko zyskał na strategicznym znaczeniu dla Rosji, co wpłynęło na zwiększenie determinacji prezydenta Władimira Putina do przełamania doświadczeń lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia, zabezpieczenia integralności terytorialnej Rosji oraz przywrócenia jej pozycji wielkiego mocarstwa. Decyzję o odnowieniu współpracy podjęto w Moskwie, co wskazuje na dominację rosyjskich interesów, podczas gdy Teheran nieustannie dążył do utrzymania bliskich relacji. Biorąc pod uwagę ograniczoną liczbę państwowych sojuszników Iranu, utrzymywanie korzystnych stosunków z potężnym państwem, takim jak Rosja, nabierało kluczowego znaczenia strategicznego. Federacja Rosyjska, do pewnego stopnia, może funkcjonować jako narzędzie

4 J. Raine, *Iran's strategic limbo*, International Institute for Strategic Studies, 4.12.2024, <https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis/2024/12/irans-strategic-limbo/> [dostęp 10.02.2025].

5 R. Czulda, *Dziurawy Front Oporu i Trump. Co czeka Iran w 2025 roku?*, 4.01.2025, <https://defence24.pl/geopolityka/dziurawy-front-oporu-i-trump-co-czeka-iran-w-2025-roku> [dostęp 13.02.2025].

nacisku wobec Stanów Zjednoczonych oraz pełnić funkcję głównego dostawcy sprzętu wojskowego i technologii – zarówno militarnych, jak i cywilnych, w tym technologii nuklearnej. Bez znacznego wsparcia Rosji irański program nuklearny nie osiągnąłby obecnych sukcesów. Ewolucja postawy Rosji wobec Iranu nie wynikała z modyfikacji wewnętrznej polityki irańskiej po 1979 roku ani ze zmieniającego się stosunku Teheranu do Moskwy, lecz przede wszystkim z cyklicznych zmian w strategicznych priorytetach Rosji, w tym w jej relacjach z państwami zachodnimi⁶.

Strategicznym elementem strategii konfrontacji Rosji z Zachodem oraz mechanizmem przeciwdziałania jej politycznej izolacji była intensyfikacja polityki kierowanej wobec państw spoza kręgu zachodniego, w szczególności tych, które klasyfikuje się jako reprezentantów Globalnego Południa. W tym zakresie Moskwa stosowała retorykę antyzachodnią, odwołując się do dziedzictwa antykolonialnych resentymentów. Rosja odegrała kluczową rolę w inicjatywie rozszerzenia BRICS poprzez włączenie nowych państw, takich jak Egipt, Etiopia, Zjednoczone Emiraty Arabskie oraz Iran, przy czym Arabia Saudyjska – mimo początkowego zaproszenia – jeszcze nie przystąpiła, a Argentyna zrezygnowała z udziału. Decyzja ta została podjęta podczas szczytu BRICS w Johannesburgu w sierpniu 2023 roku⁷. Choć rozszerzenie to miało głównie charakter symboliczny, zważywszy na liczne rozbieżności między państwami członkowskimi, stanowi ono kolejny krok dla Moskwy (i Pekinu) w kształtowaniu alternatywnego ładu globalnego, przeciwstawiającego się dominacji Zachodu⁸.

Iran stał się jednym z kluczowych dostawców uzbrojenia wykorzystywanego przez Moskwę w jej operacjach przeciwko Ukrainie – przede wszystkim import dronów – technologii, której produkcja została zaimplementowana również w Rosji. Ponadto w 2023 roku Rosja i Iran sformalizowały współpracę, podpisując kontrakt na dostawy myśliwskich samolotów Su-35 oraz śmigłowców szturmowych Mi-28⁹. Natomiast w 2024 roku Iran dostarczył kilkaset pocisków balistycznych bliskiego zasięgu (Fath-360 oraz Ababil), wyznaczając tym nowy etap współpracy między państwami¹⁰. Równolegle Moskwa i Teheran prowadziły intensywne konsultacje dotyczące budowy strategicznego Korytarza Transportowego Północ–Południe (INTSC), rozciągającego się od Rosji aż do obszarów Zatoki Perskiej i Oceanu Indyjskiego, który ma na celu przekierowanie szlaków handlowych, dotychczas funkcjonujących na osi Wschód–Zachód bezpośrednio do Azji. Korytarz Perski 2.0 będzie omijał punkty zaporowe – Kanał Sueski

6 R. Czulda, *Iran's Resistance...*, s. 6.

7 A.A. Rabczun, *BRICS: Rola, ekspansja i przyszłe możliwości*, „Przestrzeń, Ekonomia, Społeczeństwo” 2023, nr 24(2), s. 235.

8 M. Menkiszak, *Rosja: odzyskiwanie pewności siebie*, „Rocznik Strategiczny” 2024, nr 29, s. 251.

9 R. Czulda, *Between idealism and pragmatism: Iran's approach towards the Russian aggression against Ukraine in 2022*, „Defense & Security Analysis”, Routledge 2025, s. 12.

10 F. Hinz, *Iranian missile deliveries to Russia: escalating military cooperation in Ukraine*, 18.09.2024, <https://www.iiss.org/online-analysis/missile-dialogue-initiative/2024/09/iranian-missile-deliveries-to-russia-escalating-military-cooperation-in-ukraine/> [dostęp 15.02.2025].

oraz państwa bałtyckie¹¹. W ramach tego projektu zawarto porozumienie o budowie irańskiej sieci kolejowej łączącej miasta Raszt oraz Astara, umożliwiające dostęp do portów w Zatoce Perskiej¹². Co więcej, intensyfikacja stosunków politycznych między Moskwą a Teheranem, potwierdzona serią bilateralnych konsultacji i spotkań, znalazła swoje wyraźne odzwierciedlenie 4 lipca 2023 roku, kiedy to Iran formalnie przystąpił do Szanghajskiej Organizacji Współpracy¹³.

Jednym z czynników umacniających relacje między Rosją a Iranem była eskalacja konfliktu w Gazie, która rozpoczęła się w październiku 2023 roku w wyniku skoordynowanego ataku terrorystycznego przeprowadzonego przez Hamas na obszary przygraniczne Izraela. W odpowiedzi na te wydarzenia Rosja zrezygnowała ze swojej tradycyjnej strategii równoważenia interesów, która opierała się na utrzymywaniu relacji zarówno z państwami arabskimi i Iranem, jak i z Izraelem, przyjmując jednoznacznie propalestyńską narrację. Moskwa otwarcie przyjęła delegacje liderów Hamasu oraz jednego z czołowych przedstawicieli Hezbollahu, intensyfikując jednocześnie kontakty z Teheranem. Z perspektywy rosyjskiej kluczową korzyścią polityczną było zarówno przekierowanie międzynarodowej uwagi oraz zasobów dyplomatycznych od konfliktu na Ukrainie, jak i wzmocnienie nastrojów antyamerykańskich w regionie oraz wśród państw Globalnego Południa, co wynikało z poparcia udzielanego przez Waszyngton władzom Izraela¹⁴.

Od momentu, gdy rosyjska interwencja wojskowa w 2015 roku przyczyniła się do umocnienia reżimu al-Assada – w dużej mierze dzięki kluczowej roli irańskich bojowników, którzy odwrócili bieg konfliktu – relacje między Rosją a Iranem uległy znacznemu rozszerzeniu¹⁵. Obecna współpraca obejmuje zarówno sferę militarną, jak i rozwój więzi gospodarczych, przy czym oba państwa podejmują wysiłki w celu obejścia zachodnich sankcji, stosując alternatywne mechanizmy bankowe oraz umowy energetyczne.

Konflikt zbrojny na Ukrainie w 2022 roku wyraźnie osłabił zasoby Federacji Rosyjskiej, co zmusiło ją do strategicznego wycofania części sił operacyjnych z terytorium Syrii. W rezultacie bazy wojskowe Rosji, zlokalizowane w głębi syryjskiego terenu, znalazły się pod kontrolą formacji irańskich oraz Hezbollahu, implementowało to istotne zmiany w regionalnej strukturze sił, gdyż Iran, podobnie jak Moskwa, doświadcza reperkusji wynikających z zachodnich sankcji oraz izraelskich ataków na swoich kluczowych

11 P. Frankowski, *Konsekwencje wojny rosyjsko-ukraińskiej dla gospodarki światowej*, [w:] A. Gruszczak (red.), *The War Must Go On. Dynamika wojny w Ukrainie i jej reperkusje dla bezpieczeństwa Polski*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2023, s. 38.

12 R. Bojanowicz, *Rosja zyska dostęp do irańskich portów w Zatoce Perskiej. Teheran i Moskwa zbudują linię kolejową*, 17.05.2023, <https://forsal.pl/swiat/rosja/artykuly/8718097,rosja-zyska-dostep-do-iranskich-portow-zatoka-perska-linia-kolejowa.html> [dostęp 15.02.2025].

13 P. Śledź, *Kalendarium wydarzeń 2023*, „Rocznik Strategiczny” 2023/2024, nr 29, s. 395.

14 M. Menkiszak, *Rosja: odzyskiwanie...*, s. 255.

15 S. Plakoudas, *Putin, Assad, and Geopolitics*, „Middle East Review of International Affairs” 2015, nr 19(3), s. 34-35.

sojuszników¹⁶. Upadek reżimu Baszara al-Assada w Syrii na początku grudnia 2024 roku stanowił decydujący impuls do zacieśnienia relacji między Rosją a Iranem, gdyż utrata strategicznego sojusznika osłabiła ich władzę na Bliskim Wschodzie. Zaskoczone dynamicznymi postępami opozycji, oba państwa ostatecznie zdecydowały się na rewizję swoich dotychczasowych układów, co przełożyło się na intensyfikację dwustronnych relacji, mających na celu wzmocnienie ich regionalnego wpływu. Oba państwa aktywnie dążą do wypracowania alternatywnego ładu międzynarodowego, niezależnego od dominacji USA, przy czym Iran postrzega Rosję jako kluczowego partnera w strategii zwrotu na Wschód. Budowa wielobiegunowego świata oraz przeciwdziałanie ekspansjonistycznym ambicjom Stanów Zjednoczonych i kolektywnego Zachodu pozostają fundamentalnymi filarami rosyjsko-irańskiej współpracy. W rezultacie obie strony podjęły szereg inicjatyw zmierzających do przekształcenia swoich relacji w kierunku strategicznego partnerstwa, koncentrując się przede wszystkim na współpracy militarnej i bezpieczeństwie, a ostatnio również na kooperacji gospodarczej, mającej na celu obejście sankcji i adaptację do negatywnych skutków zachodniej presji ekonomicznej¹⁷.

Porozumienie o Kompleksowym Partnerstwie Strategicznym między Islamską Republiką Iranu a Federacją Rosyjską zawarte 17 stycznia 2025 roku

Instrumenty prawne – Traktat Przyjaźni między Persją a Rosyjską Federacyjną Socjalistyczną Republiką Radziecką z 26 lutego 1921 r.¹⁸, Traktat o handlu i żegludze między Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich a Iranem z 25 marca 1940 r.¹⁹ oraz Traktat o podstawach wzajemnych stosunków i zasadach współpracy między Islamską Republiką Iranu a Federacją Rosyjską z 12 marca 2001 r.²⁰, wraz z innymi kluczowymi dokumentami, stworzyły solidne podstawy dla bilateralnych relacji między tymi państwami. Inicjatywa zawarcia nowej umowy o partnerstwie strategicznym, mającej zastąpić ostatni istotny traktat z 2001 roku, zrodziła się w 2019 roku. Wówczas ustępujący prezydent Iranu, Hassan Rouhani, po nieudanych próbach poprawy relacji z państwa-

16 P. Mazur, *Wykorzystanie aktorów niepaństwowych przez Rosję w konflikcie syryjskim*, „Polityka i Społeczeństwo” 2023, nr 3(21), s. 212.

17 E. Gjevori, *Analysis: Russia, Iran strengthen alliance after Syria setback*, 18.01.2025, <https://www.aljazeera.com/news/2025/1/18/iran-russia-analysis-syria-setback> [dostęp 15.02.2025].

18 CIA, *Treaty of Friendship between Persia and the Russian Socialist Federal Soviet Republic*, signed at Moscow, February 26, 1921, 19.04.2006, <https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP84B00049R000701920007-1.pdf> [dostęp 23.02.2025].

19 *Договор о Торговле и Мореплавании между Союзом Советских Социалистических Республик и Ираном*, 25 марта 1940 г., <https://www.docs.historyrussia.org/ru/nodes/99916-dogovor-o-torgovle-i-moreplavanii-mezhdu-soyuzom-sovetskih-sotsialisticheskikh-respublik-i-iranom-25-marta-1940-g#mode/inspect/page/16/zoom/4> [dostęp 23.02.2025].

20 *Treaty on the basis for mutual relations and the principles of cooperation between the Islamic Republic of Iran and the Russian Federation*, Moscow, 12.03.2001, <https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=0800000280080a13> [dostęp 23.02.2025].

mi zachodnimi skoncentrował się na intensyfikacji współpracy z międzynarodowymi partnerami, dążąc do osiągnięcia politycznych zwycięstw na arenie międzynarodowej. W szczegółowym ujęciu postanowienia traktatu nie wprowadzały istotnych nowości, gdyż niemal wszystkie obszary współpracy – w tym energetyka, transport oraz działalność w ramach organizacji regionalnych – były już przedmiotem odrębnych porozumień zawartych między Iranem a Rosją w ciągu ostatnich lat. W zamian, jak wskazuje artykuł 3, obie strony zobowiązały się jedynie do niestosowania wsparcia w stosunku do państw, które podjęły działania agresywne wobec drugiej ze stron, co jednoznacznie świadczy o braku intencji tworzenia formalnego sojuszu wojskowego między Moskwą a Teheranem²¹. Dodatkowo przyjęte stanowisko sugeruje, iż Kreml nie jest skłonny udzielić Iranowi wsparcia w sytuacji potencjalnego ataku ze strony Stanów Zjednoczonych lub Izraela. Podczas gdy współpraca wojskowa stanowi nadal istotny filar relacji rosyjsko-irańskich, nowy dokument zobowiązuje obie strony do wymiany informacji, przeprowadzania wspólnych ćwiczeń oraz zapewnienia bezpieczeństwa regionalnego, jednak nie wskazuje on na postępy w kierunku opracowania wzajemnego porozumienia obronnego²².

Aspekty bezpieczeństwa ujęte w Porozumieniu z 17 stycznia 2025 roku stanowią niemalże literalną replikę rozwiązań przyjętych w Traktacie z 2001 roku. Twierdzenie, iż zawarcie nowego Porozumienia umożliwi wejście w kolejny etap współpracy między Federacją Rosyjską a Islamską Republiką Iranu, jawi się jako element retorycznego charakteru zabiegu PR-owego, gdyż zmiany w stosunkach bilateralnych przebiegają w sposób stopniowy i ewolucyjny. W okresie ostatnich lat obie strony zawarły umowy o znacznie większej wadze strategicznej niż owo Porozumienie. Aktualizacja relacji między Iranem a Rosją nie wynika z przełomowego dokumentu traktatowego, lecz jest konsekwencją narastającej izolacji Moskwy od państw zachodnich – o wzmocnionej intensywności determinowanej konfliktem na Ukrainie. Interakcje obu państw ulegają pogłębieniu, jednakże w ściśle określonych ramach²³.

Nadrzędnym celem Porozumienia z 2025 roku było sformalizowanie dotychczasowych osiągnięć oraz przekazanie jasnego sygnału na arenie międzynarodowej – zarówno międzynarodowemu środowisku, jak i elitom decyzyjnym w Moskwie oraz Teheranie – że obie strony dążą do długofalowej integracji strategicznej. Nowe Porozumienie ma wyraźny wymiar symboliczny, będąc manifestacją stopniowego zacieśniania stosunków bilateralnych w ostatnich latach. Inicjatywa zawarcia Porozumienia została podjęta

21 Zob. Art. 3. The Comprehensive Strategic Partnership Agreement between the Islamic Republic of Iran and the Russian Federation on January 17, 2025, 17.01.2025, <https://president.ir/en/156874> [dostęp 13.02.2025].

22 N. Smagin, *New Russia-Iran Treaty Reveals the Limits of Their Partnership*, Carnegie Politika, 21.01.2025, <https://carnegieendowment.org/russia-eurasia/politika/2025/01/russia-iran-strategic-agreement?lang=en> [dostęp 13.02.2025].

23 E. Gjevori, *Analysis: Russia...*

przez Teheran, natomiast w lipcu 2023 roku przesłano do Moskwy projekt dokumentu. Wielokrotne przekładanie daty podpisania, a ostateczne sfinalizowanie układu trzy dni przed zaprzysiężeniem Donalda Trumpa na urząd prezydenta USA, wskazuje, iż jednym z głównych celów było wzmocnienie pozycji strategicznej obu państw wobec Waszyngtonu oraz wysłanie zdecydowanego antyamerykańskiego sygnału²⁴.

Prezydent Iranu, Masoud Pezeshkian, przedstawił, że podstawowym celem porozumienia jest wzmocnianie współpracy w wielu sektorach, co ma być realizowane poprzez zobowiązania do wspólnego działania na rzecz utrzymania pokoju, bezpieczeństwa i rozwoju regionalnego. Według słów Prezydenta IRI najważniejszym elementem Porozumienia jest mechanizm wzajemnej obrony, który przewiduje koordynację działań obronnych w przypadku wystąpienia agresji na którekolwiek z państw oraz założenie, że ani Iran, ani Rosja nie podejmą współpracy z siłami zewnętrznymi, gdy staną w obliczu ataku (art. 3). Pezeshkian podkreślił, iż obecne ustalenia stanowią jedynie początek długoterminowego partnerstwa, a planowane dalsze negocjacje mają na celu rozszerzenie współpracy, w szczególności w obszarze obronności. Masoud Pezeshkian odniósł się do krytyki międzynarodowej skierowanej w Iran, w szczególności ze strony Zachodu, które oskarżają IRI o wsparcie terroryzmu, mimo że państwo to od lat odgrywa kluczową rolę w utrzymaniu stabilności regionalnej. Według jego oceny brak dowodów na to, że Iran inicjował jakikolwiek konflikt zbrojny, równocześnie podważa to hipokryzję państw zachodnich, które popierają operacje wojskowe Izraela, jednocześnie krytykując Iran. Pezeshkian zwrócił uwagę na dysonans w globalnej narracji, szczególnie w kontekście obrony Izraela przez Stany Zjednoczone i państwa europejskie, mimo zaangażowania Iranu w działania w Strefie Gazy, Libanie i Syrii. Podkreślił także istnienie podwójnych standardów w polityce międzynarodowej, gdzie naruszenia prawa międzynarodowego przez reżim syjonistyczny są tolerowane, co stanowi wyraźny kontrast do stanowiska krytycznego wobec Iranu²⁵.

Analiza treści Porozumienia o Kompleksowym Partnerstwie Strategicznym między Islamską Republiką Iranu a Federacją Rosyjską, składającego się z 47 artykułów, umożliwia wyodrębnienie kilku kluczowych obszarów współpracy, które wpisują się w szerszy kontekst geopolityczny obu państw. W sferze gospodarczej artykuły 17 i 18 podkreślają zaangażowanie stron w intensyfikację współpracy handlowej, ekonomicznej oraz przemysłowej. W ramach inicjatywy szczególny nacisk położono na rozwój wspólnych inwestycji, finansowanie infrastruktury oraz ułatwienia w handlu, co ma na celu stworzenie korzystnych warunków dla wzajemnych transakcji. Artykuł 20

24 W. Rodkiewicz, *Nowy traktat rosyjsko-irański: zwanie szeregow w obliczu prezydentury Trumpa*, 20.01.2025, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2025-01-20/novy-traktat-rosyjsko-iranski-zwarcie-szeregow-w-obliczu-prezydentury> [dostęp 12.02.2025].

25 Tehran Times, *Iran-Russia treaty signals indifference to external pressures: Pezeshkian*, 24.01.2025, <https://www.tehrantimes.com/news/509014/Iran-Russia-treaty-signals-indifference-to-external-pressures> [dostęp 12.02.2025].

natomiast przewiduje utworzenie nowoczesnej infrastruktury płatniczej, niezależnej od państw trzecich, co ma umożliwić rozliczenia w walutach narodowych oraz ograniczyć wpływ zewnętrznych instrumentów finansowych. Ponadto kluczowym obszarem Porozumienia jest współpraca w obszarze energetycznym i logistycznym. Artykuł 22 wskazuje na intensyfikację współpracy w sektorze ropy naftowej i gazu, obejmującej m.in. wymianę technologii, wsparcie naukowo-techniczne, inwestycje w rozwój infrastruktury oraz koordynację polityki energetycznej, co ma istotne znaczenie dla bezpieczeństwa energetycznego regionu. Natomiast artykuł 21 stanowi o rozwoju międzynarodowych szlaków transportowych, w tym przede wszystkim INTSC, który ma na celu optymalizację przepływu towarów oraz wzmacnianie logistyki na poziomie regionalnym. W zakresie bezpieczeństwa traktat uwzględniła wspólne wysiłki na rzecz zwalczania terroryzmu i innych transnarodowych zagrożeń, co znajduje odzwierciedlenie w artykule 7. Uzgodniono także wymianę informacji oraz doświadczeń przez strony między swoimi agencjami wywiadowczymi²⁶.

Omówione Porozumienie stanowi kluczowy komponent szerszej strategii zarówno Teheranu, jak i Moskwy, mającej na celu neutralizację zewnętrznych ograniczeń oraz adaptację do dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości geopolitycznej. Inicjatywa ta została sformalizowana w kontekście ostatnich działań partnerskich, wśród których wyróżnia się zawarcie przez Iran umowy o wolnym handlu z Euroazjatycką Unią Gospodarczą (EAEU) w 2021 roku oraz realizację strategicznych projektów infrastrukturalnych, takich jak Międzynarodowy Korytarz Transportowy Północ–Południe, o którym *de facto* mowa w Porozumieniu²⁷.

Zakończenie

Wyraźnym celem Porozumienia jest formalna demonstracja sojuszu rosyjsko-irańskiego (z rozszerzeniem o partnerstwo chińskie) mającego na celu stawienie oporu hegemonii zachodniej. Dokument podpisany przez Federację Rosyjską oraz Islamską Republikę Iranu wywiera znaczący wpływ na równowagę sił w regionie oraz na globalne układy geopolityczne. Porozumienie to stanowi fundament konsolidacji relacji gospodarczych, w ramach których Rosja wykorzystuje położenie Iranu jako kluczowy węzeł tranzytowy, umożliwiający efektywną integrację szlaków handlowych. Z kolei Iran otrzymuje wzajemne wsparcie polityczne i ekonomiczne, co pozwala mu na skuteczne przeciwdziałanie zewnętrznym naciskom. W rezultacie oba państwa dążą do zwiększenia swojej odporności na sankcje międzynarodowe. Na obszarze Kaukazu partnerstwo to dąży do wyrównania konkurencyjnych wpływów oraz zabezpieczenia kluczowych korytarzy

26 The Comprehensive...

27 Special Eurasia, *Putin-Pezeshkian's Meeting in Moscow: Analysis of Russia-Iran's Strategic Partnership*, 20.01.2025, <https://www.specialeurasia.com/2025/01/20/russia-iran-putin-pezeskian/> [dostęp 13.02.2025].

strategicznych – INSTC. Priorytetem pozostaje pogłębienie współpracy z Azerbejdżanem oraz monitorowanie polityki zagranicznej Armenii. Jednocześnie rozbieżności w interesach na rynkach energetycznych oraz ograniczone zasoby finansowe mogą zmniejszać efektywność tego partnerstwa. Zewnętrzne czynniki, takie jak regionalne ambicje Turcji, zachodnie wsparcie dla Armenii oraz konkurencyjne interesy w Azji Środkowej i na Bliskim Wschodzie, wprowadzają dodatkowe zmienne, które mogą komplikować koordynację między Rosją a Iranem. Wreszcie ryzyko nadmiernego uzależnienia od wzajemnego handlu w warunkach restrykcyjnych rynków globalnych może ujawniać potencjalne słabości tej współpracy. Możliwe scenariusze rozwoju zakładają możliwość pogłębienia współpracy, która przyczyni się do zwiększenia zdolności adaptacyjnych obu państw, wspierając realizację ich strategicznych celów. Jednocześnie konkurencyjne interesy oraz zewnętrzna presja mogą generować tarcia, szczególnie gdy działania podmiotów trzecich destabilizują kluczowe obszary. Sukces wdrożenia inicjatyw, takich jak Korytarz Perski 2.0 i rozszerzone umowy o wolnym handlu, może z kolei przekształcić regionalną łączność i wpłynąć na szersze wzorce handlowe²⁸.

John Kennedy, republikański senator Stanów Zjednoczonych, 13 lutego 2025 roku zasugerował, że prezydent Xi z Chin współpracuje z prezydentem Putinem oraz z *rah-barem* Iranu w celu wspólnego przeciwdziałania dominacji Stanów Zjednoczonych i promowania alternatywnych wartości, które odrzucają zachodni model wolności. W ramach tej współpracy Rosja odgrywa kluczową rolę w rozwoju irańskiej infrastruktury nuklearnej, co przejawia się m.in. w nadzorze nad rozbudową elektrowni jądrowej Bushehr. Ponadto wykorzystanie irańskich dronów w konflikcie zbrojnym na Ukrainie przyczyniło się do zaostrenia sankcji nałożonych przez USA. W odpowiedzi na te wydarzenia prezydent Iranu, zaraz po wyborach prezydenckich w USA, zadeklarował dążenie do pogłębienia współpracy z Pekinem i Moskwą jako mechanizmu przeciwdziałania jednostronnym działaniom Waszyngtonu. Ostatecznym celem tych działań jest umożliwienie Iranowi osiągnięcia dominującej pozycji na Bliskim Wschodzie, podczas gdy Rosja koncentruje swoje wysiłki na utrzymaniu wpływów w regionach Europy Wschodniej i Środkowej²⁹.

Podpisanie Porozumienia o Kompleksowym Partnerstwie Strategicznym między Islamską Republiką Iranu a Federacją Rosyjską stanowi formalną manifestację, iż stosunki Teheranu i Moskwy nie będą postrzegane jedynie jako odzwierciedlenie relacji między Moskwą a Waszyngtonem, lecz opierają się na rzeczywistości istniejących, trwałych i dynamicznych interesach strategicznych. Jednocześnie fundamentalna antagonistyka wobec państw zachodnich wskazuje, iż omawiane partnerstwo ma charakter przymusowy, wynikający z konieczności obrony wspólnych celów. Powstanie nieformalnej

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Iran International, *Iran, China and Russia aim for Tehran's dominance of Mideast, senator says*, 13.02.2025, <https://www.iranintl.com/en/202502131605> [dostęp 15.02.2025].

osi Pekin–Moskwa–Teheran, stanowiącej wyraźny akt opozycji wobec dominującego zachodniego ładu, generuje poważne zastrzeżenia wśród państw zachodnich. Taka geopolityczna konfiguracja stanowi potencjalne zagrożenie dla międzynarodowego systemu opartego na normach prawa międzynarodowego oraz wartościach, które są promowane przez państwa zachodnie.

Bibliografia

- Bojanowicz R., *Rosja zyska dostęp do irańskich portów w Zatoce Perskiej. Teheran i Moskwa zbudują linię kolejową*, 17.05.2023, <https://forsal.pl/swiat/rosja/artykuly/8718097,rosja-zyska-dostep-do-iranskich-portow-zatoka-perska-linia-kolejowa.html> [dostęp 15.02.2025].
- CIA, *Treaty of Friendship between Persia and the Russian Socialist Federal Soviet Republic*, signed at Moscow, February 26, 1921, 19.04.2006, <https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP84B00049R000701920007-1.pdf> [dostęp 23.02.2025].
- Czulda R., *Between idealism and pragmatism: Iran's approach towards the Russian aggression against Ukraine in 2022*, „Defense & Security Analysis” 2025, Routledge.
- Czulda R., *Dziurawy Front Oporu i Trump. Co czeka Iran w 2025 roku?*, 4.01.2025, <https://defence24.pl/geopolityka/dziurawy-front-oporu-i-trump-co-czeka-iran-w-2025-roku> [dostęp 13.02.2025].
- Czulda R., *Iran's Resistance Front Policy in the Strategic Calculations of the Russian Federation*, „Eastern Review” 2023, nr 12(2).
- Frankowski P., *Konsekwencje wojny rosyjsko-ukraińskiej dla gospodarki światowej*, [w:] Gruszczak A. (red.), *The War Must Go On. Dynamika wojny w Ukrainie i jej reperkusje dla bezpieczeństwa Polski*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2023.
- Gjevori E., *Analysis: Russia, Iran strengthen alliance after Syria setback*, 18.01.2025, <https://www.aljazeera.com/news/2025/1/18/iran-russia-analysis-syria-setback> [dostęp 15.02.2025].
- Hinz F., *Iranian missile deliveries to Russia: escalating military cooperation in Ukraine*, 18.09.2024, <https://www.iiss.org/online-analysis/missile-dialogue-initiative/2024/09/iranian-missile-deliveries-to-russia-escalating-military-cooperation-in-ukraine/> [dostęp 15.02.2025].
- Iran International, *Iran, China and Russia aim for Tehran's dominance of Mideast, senator says*, 13.02.2025, <https://www.iranintl.com/en/202502131605> [dostęp 15.02.2025].
- Mazur P., *Wykorzystanie aktorów niepaństwowych przez Rosję w konflikcie syryjskim*, „Polityka i Społeczeństwo” 2023, nr 3(21).
- Menkiszak M., *Rosja: odzyskiwanie pewności siebie*, „Rocznik Strategiczny” 2024, nr 29.
- Plakoudas S., *Putin, Assad, and Geopolitics*, „Middle East Review of International Affairs” 2015, nr 19(3).
- Rabczun A.A., *BRICS: Rola, ekspansja i przyszłe możliwości*, „Przestrzeń, Ekonomia, Społeczeństwo” 2023, nr 24(2).
- Raine J., *Iran's strategic limbo*, International Institute for Strategic Studies, 4.12.2024, <https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis/2024/12/irans-strategic-limbo/> [dostęp 10.02.2025].
- Rasouli M., Shariati S., *Shahid Soleimani and the design of the deterrence model of American hegemony*, „The Fundamental and Applied Studies of the Islamic World” 2022, nr 4(3).
- Rodkiewicz W., *Nowy traktat rosyjsko-irański: zwanie szeregow w obliczu prezydentury Trumpa*, 2025, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2025-01-20/nowy-traktat-rosyjsko-iranski-zwanie-szeregow-w-obliczu-prezydentury> [dostęp 12.02.2025].
- Smagin N., *New Russia-Iran Treaty Reveals the Limits of Their Partnership*, Carnegie Politika, 21.01.2025, <https://carnegieendowment.org/russia- Eurasia/politika/2025/01/russia-iran-strategic-agreement?lang=en> [dostęp 13.02.2025].

- Special Eurasia, *Putin-Pezeshkian's Meeting in Moscow: Analysis of Russia-Iran's Strategic Partnership*, 20.01.2025, <https://www.specialeurasia.com/2025/01/20/russia-iran-putin-pezeskian/> [dostęp 13.02.2025].
- Śledź P., *Kalendarium wydarzeń 2023*, „Rocznik Strategiczny” 2023/2024, nr 29.
- Tehran Times, *Iran-Russia treaty signals indifference to external pressures: Pezeshkian*, 24.01.2025, <https://www.tehrantimes.com/news/509014/Iran-Russia-treaty-signals-indifference-to-external-pressures> [dostęp 12.02.2025].
- The Comprehensive Strategic Partnership Agreement between the Islamic Republic of Iran and the Russian Federation on January 17, 2025, 17.01.2025, <https://president.ir/en/156874> [dostęp 13.02.2025].
- Treaty on the basis for mutual relations and the principles of cooperation between the Islamic Republic of Iran and the Russian Federation, Moscow, 12.03.2001, <https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=080000280080a13> [dostęp 23.02.2025].
- Договор о Торговле и Мореплавании между Союзом Советских Социалистических Республик и Ираном*, 25 марта 1940 г., <https://www.docs.historyrussia.org/ru/nodes/99916-dogovor-o-torgovle-i-moreplavanii-mezhdu-soyuzom-sovetskih-sotsialisticheskikh-respublik-i-iranom-25-marta-1940-g#mode/inspect/page/16/zoom/4> [dostęp 23.02.2025].

A new dimension in Russian-Iranian relations.

The impact of the Agreement on the regional balance of power

ABSTRACT: The present analysis is concerned with an examination of the impact of the Comprehensive Strategic Partnership Agreement between the Islamic Republic of Iran and the Russian Federation, dated 17 January 2025, on the regional balance of power. Existing scholarly works predominantly focus on the analysis of bilateral relations characterised by opposition to Western hegemony, a perspective reflected in earlier treaties and cooperative initiatives between Iran and Russia. This study employs a qualitative methodology encompassing content analysis, discourse analysis, and case study research, utilizing the text of the Agreement, current geopolitical conditions, and statements from key political decision-makers. The findings indicate that, although the Agreement possesses a predominantly symbolic and demonstrative character, it effectively strengthens the strategic integration of both states, whilst simultaneously mitigating pressure from Western nations and enhancing resilience against international sanctions through the consolidation of political, economic, and defense interests.

KEYWORDS: Iran, Russia, strategic partnership, geopolitics, international sanctions

Żaklina DWORSKA – jest zatrudniona na stanowisku asystenta na Uniwersytecie Zielonogórskim w katedrze Stosunków Międzynarodowych, doktorant w Szkole Doktorskiej Nauk Humanistycznych i Społecznych Uniwersytetu Zielonogórskiego w dyscyplinie nauki o polityce i administracji. W pracy naukowej zajmuje się problematyką z zakresu politologii religii, ze szczególnym uwzględnieniem wpływu doktryny islamskiej na procesy polityczne, islamskich organizacji pozarządowych oraz praw człowieka.